

แนะนำตัวอย่างอ้างอิง

จากสถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน (สวพ.)

Bathynomus lowryi (Bruce and Bussarawit, 2004)

แมลงสาบทะเลยักษ์ แห่งท้องทะเลอันดามัน

กรรกร วงษ์กำแหง และเรืองฤทธิ์ พรหมดำ

พิพิธภัณฑสัตว์และพืชทะเล

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน

นอกฝั่งทะเลอันดามัน ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับสามประเทศคือประเทศไทย พม่า และมาเลเซีย เมื่อออกนอกชายฝั่ง จะเป็นบริเวณของลาดทวีป (continental slope) ที่มีความลาดชันและความลึกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ไปจนถึงที่ที่ลึกที่สุดของทะเลอันดามันลึก 3,035 เมตร ในบริเวณนี้ยังมีการสำรวจน้อยและยังรอการศึกษาในอีกหลายด้านไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ ข้อมูลพื้นท้องทะเล กระแสน้ำ องค์กรประกอบทางเคมีของทั้งน้ำและดิน

ในบริเวณที่มีลักษณะระบบนิเวศแตกต่างจากบริเวณชายฝั่งอย่างมากไม่ว่าจะเป็นแรงดันน้ำที่เพิ่มขึ้นจากความลึก ตะกอนซากสิ่งมีชีวิตที่ทับถมมาเป็นระยะเวลายาวนาน สิ่งมีชีวิตที่พบในบริเวณนี้จึงมีลักษณะที่แตกต่างจากที่พบบริเวณชายฝั่ง ไม่ว่าจะเป็นมีขนาดตัวที่ใหญ่ มีสีแดงสด หรือมีสีดำสนิม ตาบอด มีปากและฟันขนาดใหญ่มาก ด้วยเหตุนี้จึงเกิดโครงการสำรวจร่วมไทยเดนมาร์กที่ทำการสำรวจความหลากหลายบริเวณไหล่ทวีปของทะเลอันดามัน (Biodiversity of the Andaman Sea Shelf- BIOSHELF) ตั้งแต่ชายแดนพม่าลงมาจนเขตตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทยระหว่างปีพ.ศ. 2539-2545 ด้วยเรือสำรวจจักรทอง ทองใหญ่ (R. V. Chakratong Tongyai)

ลักษณะของแมลงสาบทะเลยักษ์ ดันนูน (ซ้าย) และด้านล่าง (ขวา)
ภาพโดย เจ้าหน้าที่ สวพ.

หนึ่งในตัวอย่างที่ได้จากโครงการนั้นคือตัวอย่างแมลงสาบทะเลยักษ์ *Bathynomus lowryi* (Bruce and Bussarawit, 2004) โดยเก็บได้ที่ความลึก 690 เมตร ในปี 2542 เพียงตัวเดียว เป็นตัวเมีย ที่มีแผ่นอ้อมไขขนาดใหญ่เห็นได้ชัด แต่ไม่ได้มีไข่ติดมาด้วย โดยผู้เก็บได้คือ ดร. จรัสศรี อ่างต้นญา และนางสาววาราริน วงษ์พานิช นักวิชาการประจำพิพิธภัณฑ์สัตว์และพืชทะเล ตัวอย่างที่ได้เก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์สัตว์และพืชทะเล มีตัวอย่างต้นแบบ (holotype specimen) เพียงตัวเดียว ในการออกเรือเที่ยวหลัง ๆ ก็ไม่พบตัวอย่างชนิดนี้อีกเลย

แมลงสาบยักษ์ตัวนี้นอกจากจะเป็นตัวอย่างชนิดใหม่ของ โลกแล้วยังเป็นรายงานของแมลงสาบทะเล สกุล *Bathynomus* เป็นครั้งแรกในน่านน้ำไทยด้วยโดยชนิดที่มีลักษณะใกล้เคียงกับแมลงสาบทะเลยักษ์ ตัวนี้คือ *B. doederlini* ที่มีจัดแสดงในสยามโอเชียนเวิร์ลซึ่งมักพบกระจายทั่วไปนอกฝั่งประเทศญี่ปุ่นไปจนถึงประเทศออสเตรเลีย และ *B. giganteus* ที่พบครั้งแรกบริเวณนอกฝั่งประเทศเม็กซิโก โดย *B. lowryi* แตกต่างจากอีกสองชนิดนี้คือรูปร่างของหางที่เว้ามากกว่า และมีจำนวนหนามที่ปลายหาง 7 ซี่ซึ่งน้อยกว่าอีกสองชนิดที่มีหนาม 9 ซี่

แมลงสาบทะเลสกุล *Bathynomus* เป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ และมักพบอาศัยบริเวณพื้นท้องทะเลในบริเวณน้ำลึก กินซากและอินทรีย์สารบริเวณพื้นท้องทะเลเป็นอาหาร โดยมีรายงานของแมลงสาบทะเลสกุลนี้ทั่วโลก สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำบางแห่งก็มีการจัดแสดงแมลงสาบทะเลยักษ์สกุลเดียวกัน และในแถบทะเลแคริบเบียนแมลงสาบทะเลสกุลนี้เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่นิยมบริโภคเป็นอาหารอีกด้วย

คณะทีมสำรวจผู้ค้นพบ “แมลงสาบทะเลยักษ์”
ภาพโดย เจาหน่าที่ สวพ.

ชื่อของแมลงสาบทะเลยักษ์ตัวนี้ได้มาจากชื่อของ Dr. Jim Lowry แห่ง Australian Museum ซึ่งเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่ทำงานอนุกรมวิธานของสัตว์กลุ่มแมลงสาบทะเล (isopods) และ กุ้งเติน (amphipods) มาเป็นระยะเวลายาวนานและมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบการจัดจำแนกชนิดสัตว์กลุ่มนี้

ตัวอย่างต้นแบบแมลงสาบทะเลยักษ์ *Bathynomus lowryi* เก็บรักษาไว้ในแอลกอฮอล์ 70% การที่ตัวอย่างลอยเนื่องจาก เป็นตัวอย่างที่อาศัยในที่ลึกมากอยู่ภายใต้แรงกดดันมากกว่าบนพื้นโลกเกือบ 70 เท่า การที่ตัวอย่างลอยไม่มีผลต่อลักษณะโครงสร้างแข็งของตัวอย่างที่ใช้ในการจำแนกชนิด (บน) และหุ่นจำลองแมลงสาบทะเลยักษ์ จัดแสดงให้ดูเข้าชมในส่วนนิทรรศการสัตว์น้ำลึก (ขวาบนและขวาล่าง) ภาพโดย เรืองฤทธิ์ พรหมดำ

ตัวอย่างของ *Bathynomus lowryi* ที่เป็นตัวอย่างต้นแบบ (holotype specimen) และเป็นตัวอย่างของสัตว์ชนิดนี้เพียงตัวเดียวของโลกที่มีการรายงานพบ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์สัตว์และพืชทะเล สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน (สวพ.) เป็นตัวอย่างหมายเลข PMBC 19562 นอกจากนี้ยังมีหุ่นจำลองที่ใช้ตัวอย่างจริงเป็นต้นแบบอีก 1 ตัว ไว้สำหรับจัดแสดงให้ดูเข้าชมในส่วนนิทรรศการ สัตว์น้ำลึกของทางพิพิธภัณฑ์ แทนตัวอย่างจริงเพียงหนึ่งเดียวของโลก ที่จะต้องเก็บรักษาไว้เพื่อการศึกษาต่อไปในอนาคต

ขอขอบคุณ

ดร.จรัสศรี อ่างต้นญา นักวิชาการประมง 7ว. กลุ่มพิพิธภัณฑ์สัตว์และพืชทะเล สวพ. เอื้อเฟื้อภาพถ่าย

เอกสารอ้างอิง

Bruce, L. N. and S. Bussarawit. 2004. *Bathynomus lowryi* sp. Nov. (Crustacea: Isopoda: Cirrolanidae), the first record of the 'giant' marine isopod genus, from Thailand. *Phuket Marine Biological Center Research Bulletin*. 65:1-8.

